

ХҒТАР 19.41.41
Ғылыми мақала

<https://orcid.org/0000-0003-2169-7751>
DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-7174-2024-146-1-116-131>

Журналистік зерттеу жүргізудің даму үрдісі

Б.Ж. Каримова*

І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ., Қазақстан

(E-mail: sultan-3@mail.ru)

Аңдатпа. Бүгінгі таңда журналистік зерттеу жанрының әлеуметтік-саяси өмірдегі қажеттілігі мен отандық журналистиканы дамытуда маңызды қызмет атқаратыны белгілі.

Журналистік зерттеу туралы айтқанда, еліміздегі сөз бостандығының жағдайын әлемдік жалпы үрдіспен салыстыра талдай отырып, теориялық-практикалық тұрғыдан қарастыру ескеріледі. Алайда бүгінде отандық журналистикадағы журналистік зерттеу саласының солғын тұстары жетерлік екендігі жиі айтылып та, жазылып та жүр. Ең алдымен бұл салада маманданған журналистердің аздығы, сонымен қатар, зерттеумен айналысатын журналистердің құқығын қорғайтын заңның болмауы т.б.

Ұсынылып отырған зерттеу мақаланың мақсаты – бүгінгі таңдағы отандық журналистік зерттеулер қатары қандай деңгейде көрініс береді, даму қарқындылығы, заманауи цифрлы технологиялардың журналистік зерттеулер жүргізуде қаншалықты тиімділігі сынды мәселелерге арналып отыр.

Ал шын мәнісінде, ашық қоғам мен демократияны дамытуда журналистік зерттеу жанрының маңызы зор болғандықтан зерттеу мақалада бүгінгі журналистік зерттеулердің келбетіне сипаттама жасау міндетін алға қойдық. Теориялық тұрғыдан қарағанда журналистика саласындағы журналистік зерттеулер басқа жұмыстардан еш өзгешелігі жоқ сынды көрініс береді. Алайда, бұл жанрдың өзіндік жауапкершілігі мен көтеретін жүгі салмақты екендігі белгілі.

Мақаланы жазуда бірнеше зерттеу жұмыстары сараланып, оның тарихы мен даму ерекшеліктері мен шетелдегі журналистік зерттеу әдістеріне талдау жасалды.

Қоғамға қызмет ету, ақиқат пен әділет үшін күресу журналистік зерттеудің негізгі қозғаушы күштері. БАҚ үшін журналистік зерттеу қоғам құндылықтарын қорғаушы ретінде көрінуіне, оқырман не көрермен сеніміне ие болуына себепкер екендігі маңызды.

Түйін сөздер: журналистік зерттеу, БАҚ, жанр, цифрлы даму, әдіс-тәсілдер, ақпарат, дерек.

Кіріспе

Журналистік зерттеу – журналистикадағы үздік жанр. Алайда, бүгінгі жанр турасындағы пікірлерде журналистік зерттеу кенжелеп қалды, журналистік зерттеу жоғалып барады деген пікірлерді жиі кездестіруге болады. Журналистік зерттеу уақыт факторын, нақтырақ айтқанда, бұрын не болып өтті, қазір не қалды, қалай жалғасып жатыр деген уақыт сабақтастығы аясында өрбитіні белгілі. Зерттеуде белгілі бір мәселенің өзгеше және ұқсас жақтарын салыстырып анықтайды. Ең бастысы, журналистік зерттеу туындысының барша жұртшылыққа қажет ақпараттарды өн бойында сақтауында. Халықтық мүддені білдіретін дүниелерге көптің назарын аудару, қоғамды ізгілікке қарай өзгертудің қандай жолдары бар деген мәселені толғандыру оған азаматтардың белсенділіктерін бағыттау журналистік зерттеудің міндеті. Журналистік зерттеудің заңсыздықтарды, халықтан жасырылған маңызды ақпараттарды әшкерелейтін тұстары оның журналистік әдеттегі туындылардың өзгешелігін аңғартады.

Зерттеушілердің мәлімдеуінше, журналистік зерттеу философиялық пайымдауды өн бойын сіңірген медиа туынды деп те бағаланады. Соған орай, журналистік зерттеудің тақырыбы көпшіліктің сұранысына, қажеттілігіне сай келуі, қоғамдық маңыздылығымен қатар халықтың психологиясына әсер ететіндей болу қажеттілігі ескеріледі.

Кейінге шегінсек, Кеңес Одағы тұсында журналистер өнеркәсіптегі кемшіліктерді, әлеуметтік-тұрмыстық саладағы, почта, байланыс жүйесіндегі, қоғамдық тамақтандыру орындары, көлік қызметкерлері жұмысындағы мәселелерді сөз етті. Бұл тақырыптарды қозғауға редакция почтасына түскен хаттар себепші болатын. Ал бүгінгі зерттеулердің тақырыбы – елімізде орын алған түрлі қылмыстар, сыбайлас жемқорлық, қаржы, трагедиялар, тарихтың ақтаңдақтары және түрлі себептермен құпия сақталып отырған мәселелер. Зерттеудің тақырыбы оның қоғамның өзекті қажеттілігіне жауап беруіне мән берумен маңызды. Зерттеушіні қызықтыратыны – кез-келген қылмыс, қатардағы оқиға емес, қоғам назарынан жасырылып отырған деректер. Ал қоғам назарындағы деректер – репортердің, корреспонденттің, фельетонистің материалына өзек бола алады.

Осы тұста «Qazaqstan» телеарнасында көрерменге жол тартқан журналистік зерттеулер тақырыбына назар аударсақ. Олар төмендегі кестеде берілді (https://qazaqstan.tv/projects/zhurnalistik_zertteu/) [1].

1-кесте. «Qazaqstan» телеарнасы. Журналистік зерттеулер

№	Журналистік зерттеу тақырытары
1	Журналистік зерттеу. Үрей мен үміт. Төтенше жағдайдағы Қазақстан.
2	Журналистік зерттеу. Кино-саясат
3	Журналистік зерттеу. Коронавирус не үйретті

4	Журналистік зерттеу. Зейнеткерліктен кейінгі өмір
5	Журналистік зерттеу. Қыз-келіншектер вагоны
6	Журналистік зерттеу. Көкжалдар құпиясы
7	Журналистік зерттеу. Ет жемейтін қазақтар
8	Журналистік зерттеу. Қысқы демалыс
9	Журналистік зерттеу. Су қоймасы туралы
10	Журналистік зерттеу. Синтетикалық есірткілер

Бағамдасақ, телеарнада түрлі тақырыптар мен көкейтесті мәселелерге зерттеулер жүргізілген. Әсіресе, 2020-2021 жылдары «Qazaqstan» телеарнасында еліміз бойынша бірнеше зерттеулер жүргізілгендігін байқауға болады.

Осы жүргізілген жемісті, нәтижелі зерттеулердің бірі ретінде елімізде қыз-келіншектерге арналған жеке вагондардың іске қосылғанын ерекше айта аламыз.

Журналистік зерттеудің «жүрегі» тек қана бұлжымайтын шын дерек. Батыс ғалымдарының зерттеулерінде, журналистік зерттеу – журналистерге дерек арқылы ғана ойлайтын психологияны қалыптастарады делінген.

Сонымен қатар журналистік зерттеу жауапкершіліктен тұратын жанр. Ол бір жағынан лауазым иелерінің жұртшылық алдындағы жауапкершілігі болса, бір жағынан халыққа шынайы ақпараттарды жеткізілетін журналистік жауапкершілікпен өлшенеді.

Журналистік зерттеу сот емес. Яғни, әлде бір адамды айыптап, жазалау журналистке қатысты емес. Тек сол әрекет иесінің ортасына қандай зиянын тигізіп отырғанын анықтап, оны нақты деректермен дәлелдеп, көптің назарына ұсыну ғана журналистік зерттеудің миссиясы.

Журналистік зерттеу – саяси жүйенің қателіктерін тауып, оны түзетуге бағытталған масс-медиа қызметінің бір түрі.

Журналистік зерттеудің болжамдарынан бір ғана шындықты табу. Қандай да бір құпия сипаттағы, түсініксіздеу мәселеге журналистік күдік туындайды. Болжам жасалады, соңынан ақпарат, дерек жинау үшін біршама уақыт пен жұмыс қажет болады. Ол жұмыстар деректердің байланыстылықтарын анықтап, реттілікпен түсіндірумен, кепілдендірілген, дерекке негіздей отырып зерттелген, пысықталған түсініктемелер арқылы мақаланы дайындаумен, мәселенің оң шешімін табу жолдарын көрсетумен сипатталады.

Материал және әдістер

Журналистік зерттеу ең алдымен әшкерелеуді қамтиды. Оны іске асыру үшін жабық және ашық дереккөздер мен құжаттар пайдаланылады. Журналистік зерттеулердің барлығына ортақ мақсат – қылмыстың жасалу жолдарын анықтау, кінәліні табуға көмектесу [2, 38 б.]. Ал жеке зерттеулер тұрғысынан алғанда, олардың мақсаттары алуан түрлі: экстремистік ұйымдарды әшкерелеу, лауазымын жеке бас мүддесі үшін пайдаланған шенеунікті, жемқорды орнынан тайдыру, ірі алаяқтық фактілерінің

бетін ашу, т.б. Өз кезегінде, журналистік зерттеу жүргізетін журналистер мемлекеттік БАҚ-қа қарағанда жекеменшік ақпарат құралдарында сенімді жұмыс істейді және жарияланған жаңалықтар тұтынушыларының әлеуметтік және саяси көзқарастарына әсер ете алады. Журналистер зерттеу жұмыстарын жүргізудегі басты негізі қағидасы: деректер, ақиқат пен шындық [3]. Егер журналист маңызды әлеуметтік мәселені шешуге емес, басылымның коммерциялық мүддесіне ғана бет алса, сенсация айналып кетуі де ғажап емес. Мұндай, тырнақша ішіндегі зерттеуші-авторлар оқырманды төрт-ақ нәрсеге: ақша, билік, өлім мен байлыққа ғана қызықтыруға болады деп қателеседі.

Журналистке қажет деректер, материалдар оның адамдармен, құжаттармен жұмысынан соң, белгілі бір уақыт бақылауынан кейін пайда болады. Ақпарат алудың интервью, бақылау, құжаттарды талдау секілді көптеген түрлері бар.

Зерттеу жанрының америкалық үлгісі мен ресейлік үлгісінің арасында біршама өзгешеліктер де байқалады. Шетелдік зерттеушілер Дэвид Вейер, Дэн Нойес журналистік зерттеу турасында: «Зерттеуді бастай отырып жақсы дерек жинау қажет. Журналистік зерттеу жанры әлеуметтік тұрақсыздық пен түрлі реформациялар кезеңінде дамиды. Журналистік зерттеуде дерек өте құнды болып келеді. Алайда репортер осы деректерді жинап, әрі реттегенде мақалада автордың бағасы пайда болады. Ол оқырманның қабылдауына зор ықпал етеді» [4, 54 б.], - дей келе автор өз пікірінің объективтілігін дәлелдейді. Сондықтан, АҚШ журналистерінің әдістемесіне сәйкес, журналистік зерттеу әдісінің мәні – құрғақ дерек арқылы емес, авторлық бағалау арқылы жетістікке жету деп тұжырымдайды.

Журналистік зерттеу жанрында корреспонденция, мақала, очеркпен мәндес белгілер кездеседі. Журналистік зерттеу зерттеудің мақсаты, зерттеудің пәні, зерттеудің әдісі, алынған материалды мазмұндау тәсілдері арқылы ерекшеленеді.

Журналистік зерттеуде журналистің зерттеу саласы бойынша дайындығының болмауы ең қиын, әрі қауіпті. Бұл журналистика тәжірибесінде көп кездеседі. Шетелдік журналистік зерттеулерге қатысты материалдарда полиция тергеуіне шыдамай, журналистердің өз өмірлері үшін күресулер жиі болатыны туралы да пікірлер бар [5].

Тіптен криминалистикаға қалам тербеп жүрген ең тәжірибелі маманның өзі жалғыз зерттеу жүргізсе, оған тосқауыл кездесуі әбден мүмкін. Егер бұл іске арнайы бір топ құрылып жұмыс жүргізілгенде ғана оң нәтиже беруі айқын. Сонда ғана ақпаратты жинау, оны кең көлемде реттеп, сауатты түрде тексеруге болады.

Ал журналистік зерттеуді қаржыландыру мәселесі де бүгінгі отандық журналистикада өзекті мәселе ретінде танылады. Бұл турасында шетелдік журналистік зерттеулерде зерттеуді қалай қаржыландыру керектігі де жан-жақты талдап, ерекшеліктері мен қиындықтарын талдап көрсететін еңбектер өте көп [6].

Ресейде алғаш рет «Журналистік зерттеу агенттігі» деген атпен 1986 жылы ашылған мекеме болған. Оны белгілі публицист, «Қарақшылар Петербургі» (Бандитский Петербург) және «Жемқорлық жайлаған Петербург» (Коррупцированный Петербург) атты бестселлерлердің авторы Андрей Константинов ұйымдастырған болатын.

Жалпы алғанда, журналистік зерттеу тәжірибесі турасында айтқанда, «Батыс инвестергейттеріне қарағанда ресейлік инвестергейттердің айырмашылығы

неде?» деген сауалға оның жетекшісі Андрей Константинов: «Ең бастысы – мұнда инвестициялардың технологиясының әрқилылығында. Бізде бұл негізінен, қылмыс, криминал, коррупция немесе осыған жақын тақырыптар. Ал батыста зерттеу бұл біздің көзқараспен қарағанда кәдімгі күнделікті өмірдегі жай заттармен байланысты» [4, 92 б.]. - деп атап өтеді. Инвестициялар батыста тергеушіден гөрі зерттеушілер қызметіне жуықтайды.

Біздің елімізде журналистік зерттеу жүргізетін журналист мамандар аздық етеді. Зерттеу жүргізетін журналистің өзінің, болмаса ол жұмыс істейтін БАҚ-тың бір тақырыпқа қызығуы бойынша мақсаттары бірдей болуы мүмкін. Кейде арнайы тапсырыспен зерттеу жүргізуі де мүмкін. Бұл қалыпты тәжірибе. Өйткені, бұл арада БАҚ арасында бәсекелестік туындайды. Сондықтан арнайы анықталған ережемен, іс-әрекет жасау қажет болады.

Отандық журналистикада белгілі ғалым С. Медеубек қазақ журналистикасында бар осы әдістің табиғатын толық ашып беру мен төл аталымдарға қатысты өзіндік ой айтады. Ғалымның зерттеулерінде журналистік іздеу, журналистік зерттеу, журналистік тексеріс аталымдары турасында ғылыми пайым жасап, пікір білдіреді [7, 2 б.].

Журналистік зерттеу жүргізу бірнеше кезеңдерден тұратыны белгілі. Олар: зерттеу жоспарын құру, алғашқы ақпараттарды іздестіру мен өңдеу, дереккөздермен жұмыс, жиналған ақпараттарды жүйелеу, дәлелденетін базаны қалыптастыру, толық өңделген соңғы нұсқадағы сұхбатты саралау, заңдық талдама, материалды дайындау. Ал зерттеу жоспары – алға зерттеу үшін қойылған сұраққа жауап алу. Кез-келген нақты зерттеудің жазбаша жоспары жасалады. Бұл әсіресе топтық журналистік зерттеу үшін тиімді. Себебі, әр журналист үлкен бір журналистік зерттеудің әртүрлі бағытын қарастыратындықтан, ортақ жоспар жасалады. Ол ақпараттарды жинау мен өңдеу сынды екі кезеңнен тұрады. Ақпараттармен жұмыс жүргізудегі негізгі дереккөз – адам болып табылады. Ақпараттарды жинау барысында дереккөздермен жұмыс, материалдары сапалы, сауатты жинау зерттеудің сапалы шығуына ықпал етеді. Кез-келген зерттеу жұмысы кем дегенде екі ақпарат дереккөзімен қарастырылуы маңызды. Деректердің ашық деректер мен жабық, құпия деректер деген түрлері болатыны белгілі. Зерттеу барысындағы міндетті кезеңдерге бұған дейін БАҚ -та бұл зерттеу тақырыбы туралы қандай материалдар жарық көрген қандай ақпараттар бар, құжаттарды іздестіру, қоғамда өзекті болып отырған тақырып туралы пікірлер, материалдары өңдеу кіреді. Бүгінгі журналистік зерттеудің құрылымын кезең-кезеңімен кесте ретінде ұсынып отырмыз.

2-кесте. Классикалық зерттеу құрылымы

Зерттеу нысаны	<ul style="list-style-type: none"> – Белгілі бір резонансты дерек – Зерттеуді қажет ететін оқиға – Талдауды талап ететін құбылыс – Расталуы немесе жоққа шығарылуы тиіс мәлімдеме – Құжаттық дәлел / анықтығы мен анық еместігін дәлелдеуді талап ететін құжат.
----------------	--

Дәлелдер қоры	Түрлі статистикалық мәліметтер, құжаттандырылған дерек, оқиғаға қатысушылардың куә болуы мен оқиға; пайдаланылатын құжаттар мен факт ресми дерек және дереккөздер.
Сарапшының түсіндірмесі немесе қорытындысы	Сарапшының түсіндірмесі немесе қорытындысы зерттеуге салмақ береді, дерекқорды растайды немесе жоққа шығарады; субъективтілікті жоққа шығару үшін екі немесе одан да көп сарапшылардың пікірі беріледі.
Екі жақтың түсініктемесі	Тексерістің әділдігін көрсетеді, бейтараптығын растайды.
Қорытынды	Зерттеу деректерінің қосылған квинтэссенция (ең маңызды) анализі

Журналистік зерттеулер жүргізу барысында дәстүрлі әдістердің арасында бақылау әдісі бірінші кезекте ерекшеленеді. Ол адаммен дыбыс-бейне қарым-қатынас процесінде адамның сезімтал ақиқатты сезіну қабілетіне негізделеді. Журналистік бақылау әрқашан мақсатты және нақты анықталған сипатқа ие. Бұл көру және көруге мүмкіндік беретін міндеттерді түсіну мен қабылдаудың алдын-ала жасалғандығы. Әлеуметтануда бақылау көзбен көрген оқиғалардың тікелей жазылуында көрініс табады. Мұндай «оқиғаларды тіркеу» объективті шындықты тікелей қабылдауды ғана емес, оның көз алдында орын алған оқиғаларды тереңірек зерттеу үшін жиі журналистің қатысуын көздейді.

Бақылау әдісі журналистік тәжірибеде белсенді қолданылады. Бұл бірнеше себептерге байланысты. Біріншіден, іс-шараға қатысқан журналист өзінің даму динамикасын қадағалауға мүмкіндік алады. Хабарлау тек жоғары дәрежеде ғана емес, репортердің көз алдында (әсіресе теледидарда және радиода) болып жатқан жағдайға өзіндік атмосферасын қалыптастырады. Екіншіден, адамдардың мінез-құлқын тікелей қадағалауға және жеке ерекшеліктеріне назар аудармауға мүмкіндік береді. Мұндай бақылаулардан алынған ақпарат үнемі сенімді. Үшіншіден, журналист оқиғаның куәгері болғандықтан, оның ең маңызды сәттерін анықтайды және оның бағалауы басқаның көзқарасына тәуелсіз. Деректерді іріктеу сатысында олардың негізгі және қосымша секцияларға жіктеп алу, іс-шараның әртүрлі элементтері арасында қалыптасқан себеп-салдарды байланыстара зерттеу жасайды. Журналист одан әрі объективті зерттеу арқылы болашақ жұмысында деректерді жариялау үшін алғышарттар жасайды.

Бірақ бақылау барысында журналист мүмкін объективті және субъективті қиындықтар туралы есте сақтауы керек. Объективті қиындықтар туралы айта отырып, журналист жиі қайталанбайтын кейбір жеке және ерекше жағдайларды қарастырады. Субъективті қиындықтар туралы айта отырып, журналист адам кейде күрделі және тіпті қақтығысатын адамдар арасындағы қарым-қатынастармен бетпе-бет келуіне назар аудару керек. Бұл жағдайда бастапқы ақпараттың сапасына адамдардың субъективті бағалауы, құндылық бағдарлары, қалыптасқан қабылдау және стереотиптер, мүдделер және т.б. әсер етуі мүмкін. Адамдар өздерінің қадағаланып жатқанын білсе, мінез-құлқының тактикасын өзгерте алады.

Бақылаудың бірнеше түрлерінің де зерттеу кезінде өзіндік ерекшеліктері болады. Құрылымдық бақылауда журналист оқиғаларды нақты анықталған жоспарға, неғұрлым дәл, рәсімге, сондай-ақ құрылымдық емес әрекеттерге сәйкес, еркін жағдайды қадағалайды, тек жағдай туралы жалпы ойларға назар аударады. Далалық бақылау журналистің табиғи жағдайларда жұмыс істеуін және журналист әзірлеген белгілі бір жағдайларда зертханалық бақылауды болжайды. Жүйелі түрде бақылау бір уақыт кезеңінде журналистің белгілі бір жағдайға ұшырауын, ал жүйелі емес – байқалған құбылысты таңдаудағы өзіндік ерекшеліктерін болжайды. Бейресми бақылаудағы бақылаушы ұстанымы: журналист, әдетте, бақыланатын жағдайдан тыс және іс-шараға қатысушылармен байланыста емес. Ол не болып жатқанын түсінуге тырыспай, бейтарап көзқараспен саналы түрде қабылдайды. Байқаудың бұл түрі көбінесе қоғамдық атмосфераны сипаттау үшін қолданылады, мысалы, сайлаулар, қоғамдық шаралар, қоғамдық-экономикалық реформалар және т.с.с. Жиналған бақылау журналистің жағдайға өзі қатысатындығын болжайды. Ол саналы түрде жүреді, мысалы, объектіні ішінен тану үшін белгілі бір әлеуметтік топқа кіріп, «мамандықты» өзгертеді. Журналист кәсіби емес немесе біліктілігі жоқ іс-әрекеттерімен адамдарға физикалық немесе моральдық зиян келтірмейтініне сенімді болған жағдайда «кәсібінің өзгеруі» мүмкін. Мысалы, бұқаралық ақпарат құралдарының қызметкерлері дәрігерлер, адвокаттар, судьялар, мемлекеттік қызметкерлері және т.б. өкілдері үшін қарсы көрсеткіш болып табылады.

Журналистикадағы эксперимент әдісі жиі енгізілген бақылау әдісімен анықталады. Мұның себептері бар. Біріншіден, экспериментальды журналист бақылауға алынған объектілермен тікелей байланыста болады. Екіншіден, эксперимент, сондай-ақ байқау жасырын жүргізілуі мүмкін. Үшіншіден, эксперимент әлеуметтік шындықты зерттеудің көрнекі құралдарына қатысты.

Экспериментте объект – жасанды жағдайды жасау құралы. Бұл іс жүзінде журналист өзінің гипотезаларын тексере алады, зерттелетін объектіні жақсы түсінуге мүмкіндік беретін күнделікті белгілі бір жағдайларды «жоғалтады». Сонымен қатар, кез-келген тәжірибеде журналист-зерттеушінің когнитивті қызығушылығы ғана емес, сонымен қатар басқарушылық мүдде болады. Егер енгізілген байқауда корреспондент оқиға жазып алушы болып табылса, онда ол экспериментке қатыса алады, ол жағдайға араласуға, оның қатысушыларына әсер етуге, оларды басқаруға және кейбір шешімдер қабылдауға құқылы. Эксперимент жасайтын корреспонденттер адамдарға, кейбір лауазымды тұлғаларға, барлық қызметтерге өздігінен ашып көрсетуді күтпейді.

Экспериментті жоспарлау және өткізу кезінде журналистер келесі тармақтарын ескеру керек. Біріншіден, эксперимент басталғанға дейін оның мақсаттары мен міндеттерін анықтау керек. Ол үшін жағдайды жақсы зерттеп, ықтимал қатысушылар туралы алдын ала ақпараттарды жинап, бар құжаттар мен басқа да дерек көздерді әзірлеу керек, сондай-ақ алдын ала зерттеу жүргізу, объектінің ерекше белгілері бойынша сипаттама жасауға болады. Екіншіден, іс-әрекет орнын анықтау да маңызды. Эксперимент табиғи немесе зертханалық жағдайда орындалса оның өзіндік сипаттары болатынын ескеруі шарт. Тиісінше, біз өзімізді және осы операцияның басқа қатысушыларын дайындауымыз керек.

Журналист қандай шара қолданылатындығын анықтағаннан кейін, ол жұмыс гипотезаларын қалыптастырып, эксперименталды жағдайға әсер ету индикаторын таңдайды. Содан кейін ғана зерттеу үрдісін жүргізу мен бақылау әдісі анықтайды.

Журналистикада бастапқы ақпарат жинау әдістерінің қатарында, «өткен, қазіргі және болашақтағы уақыттың тұтас көзқарасын қалыптастыруға» ықпал ететін публицистік болжау әдісін бөлуге болады. Журналист осы әдіске ауысып, ең алдымен белгілі бір оқиғалардың даму динамикасын болжауға тырысады. Сонымен бірге, «әлеуметтік болжау болашақтың егжей-тегжейлерін болжаумен шектелмейді. Болжауды құбылыстың диалектикалық детерминизм қағидаттарынан, болашақ әлеуметтік құбылыстарға ықтимал тәсілдің болуы ықтимал нұсқалардың кең спектрін ескере отырып, қажет болған кезде оның қажеттілігін растайтын жолдан шығару фактісінен бастау алады.

Осы аталған бірнеше зерттеу тәсілдері арқылы журналистік зерттеу кезеңдері жүзеге асырылады.

Әлемге танымал Эмиль Золя, Марк Твен журналистік зерттеу жанрының классиктері болып есептеледі. Дегенмен, журналистика теориясында бүгінге дейін журналистік зерттеу терминіне нақты анықтама берілмей келеді. Журналистикада журналистік зерттеу терминіне берген анықтамалар мазмұнында журналистік зерттеу – өзіндік бастама мен жеке дара жұмысқа негізделген, белгілі бір жекелеген тұлғалар мен ұйымдар құпия сақтағысы келген маңызды тақырыпқа арналған, қоғам үшін маңызды жаңалық болатын материал ретінде көрсетіледі. Ол жекелеген адамдармен сұхбат, құпия құжаттарды тексеру, жеке бақылау, ақпарат көздеріне негізделіп жүргізілетіндігі баса айтылады.

Белгілі ғалым К. Қамзин өзінің «Талдамалы журналистика» атты еңбегінде: «Журналист зерттеуінің негізгі нысаны, әрине, көкейтесті факті, құбылыс, оқиға. Ол фактінің мәніне үңіледі, оның алдын-алу себептерін даму перспективасын ашып көрсетуге тырысады. Сол тенденцияларды тап басып, дәл анықтай білген журналист қоғам дамуының жалпы заңдылықтарын модельдей алады, тілге тиек етіп отырған деректердің өз ішіндегі қайшылықтарды дұрыс көрсете алады» - деген болатын [8, 25 б.].

Зерттеуші-ғалым Қ.Тұрсынов журналистік зерттеудің журналист тарапынан болатын күш-жігер, идея мен ұсыныссыз жарыққа келмейтіндігін атап өтеді. Себебі, журналист материалдары терең, жан-жақты зерттеу нысанына айналдыра алмағандықтан, хабарда үстірттік, жасандылық белең алады. Журналистік зерттеу жүргізуде автордан талант пен сезімталдық, әрі осы саланың заңдарымен таныс болу, әрі өз материалын дерекке негіздеу қатаң талап етіледі [9, 82 б.].

Журналистік зерттеудің қазақ журналистикасында қалыптасуы мен дамуы ХХ ғасырдың 2-жартысынан бастау алады делінеді. Оның көріністерін 1980-1990 жылдар аралығында сот отырыстарын зерттейтін корреспонденциялар қатарының көбейе бастауымен сабақтастырады.

Бүгінгі БАҚ-та көзіқарақты оқырман үшін берілетін журналистік зерттеулердің басым бөлігі телевизия экранының жарыққа шығады. Телевизиядағы журналистік зерттеу пішіні кеш назарға ілінді деген пікірлер де кездеседі. Осы пішін телевизияда

80-жылдардың ортасында Қ.Қорғановтың «Бір хаттың ізімен» хабары негізінде телеэкранға орнықты. Автор «Бір хаттың ізімен» хабарын көрермендер хаттарының желісімен жасап, ондағы көтерілген мәселені тыңғылықты зерттеп, оқиға орнына арнайы топпен барып, іске жан-жақты қанығып барып шығарады. Журналист деректен алшақтамай, біреудің ар-намысын орынсыз аяққа таптамай, болған күйінде баяндай отырып журналистік зерттеу әдістеріндегі алдын-ала тексеру, деректер, салыстыра талдау, бақылау, сұқбат түрінде хабарды жүйелі көрсете білді.

Телевизиядағы журналистік зерттеу іс-шараның жоспарын құру, бастапқы ақпараттарды жинау мен іріктеу, дереккөздермен жұмыс, ақпараттарды жинау жүйелілігі, дәлелдемелер базасын қалыптастыру, толық аяқталған сұхбат, құқықтық сараптама, материалды дайындау сынды негізгі кезеңдерді қамтиды.

Шетелдік басылымдарда да журналистік зерттеудің тиімділігі мен зерттелу барысы мен қағидалары жайында аз айтылып жүрген жоқ. Мәселен, жаңа DW Akademie басылымында жарық көрген журналистік зерттеулердің қатарын көрсетеді [10].

Шетелдік журналистік зерттеулерге байланысты теориялық материалдар қатарына «Журналистские расследования: современные методы и техника» атты еңбектен журналистік зерттеулер жүргізудің теориялық негіздемелерімен терең танысуға болады [11, 81 б.].

Әлемдік деңгейде қарастырғанда журналистік зерттеулердің БАҚ-қа ықпалы турасындағы (После сенсации. Влияние журналистских расследований на СМИ, 2019) басылымнан тәжірибелік материалдармен танысуға болады [12, 69 б.].

Жалпы бүгінгі отандық және шетелдік журналистика теориясы мен тәжірибесінде журналистік зерттеулер жүргізуге арналған түрлі кеңестер мен шеберлік курстарын да таба аласыз (<https://en.arij.net/materials/ten-quick-tips-for-investigative-reporting/>). [13].

2023 жылы Швецияда журналистік зерттеулерге байланысты ғаламдық деңгейдегі конференцияның ұйымдастырылатыны туралы да ақпараттарды кездестіруге болады (<https://gijc2023.org/>) [14].

Нәтижелер мен талқылау

Журналистиканы зерттеу теориясының кейбір аспектілері үшін ескі теория негізін ұстанушылар деректер негізінде сәтті жазылған есептерді журналистік зерттеудің өзі деп санайды. Егер солай болса, оның қалыпты түрінен айырмашылығы неде? Дегенмен, журналистік зерттеу нақты дәлелдерге сүйене отырып, мықты жазылуы керек екені анық болғанымен, оның кәдімгі жазудан айырмашылығы – мәселенің мәнін аша алатындығымен ерекшеленеді.

Ғалымдар «журналистік зерттеу жүргізу азаматтық журналистиканың дамуына ықпал ететін, әлеуметтік белсенділіктің бір түрі ретінде қарастырды, соның арқасында адамдар күнделікті жаңалықтарға өз көзқарастарын, тәжірибелерін және пікірлерін қосуға мүмкіндік алады» [15], - деп пікір білдіреді. Кейбір ғалымдар журналистік зерттеу жүргізу жеке тұлғаның немесе ұйымның кәсіби ұстанымы ретінде анықтап,

азаматтық журналистердің «әуесқойлық» табиғаты деп атап көрсетеді [16]. Сондықтан қоғам қызығушылығын тудыратын, тақырыпты ашуға бағытталған, тұлға немесе ұйым туралы деректерді зерттейтін мақалалары мен бағдарламаларды журналистік зерттеу деп тануға болады деп санайды. Журналист-зерттеушілер заңды өзгерту арқылы кейбір топтарға немесе бір-екі компанияға тиімді, әрі құқықтық орта қалыптастыратынын көрсетіп, дәлелдеуді мақсат етеді.

Журналистік зерттеудің кейбір теориялық жақтарына үңілсек, ескі теориялық негіздемелерді ұстанушылар дерекке негізделіп сәтті жазылған репортаждың өзін журналистік зерттеуге балайды. Егер олай болса, оның әдеттегі жанрлардан айырмашылығы қайда қалмақ? Алайда, журналистік зерттеудің бұлжымайтын дерекке негізделіп мықты жазылуға тиіс екендігі түсінікті болғанымен, мәселеге тереңдеп ене алатындығымен әдеттегі жазбалардан өзгешеленеді.

Журналистік зерттеуде белгілі бір жеке адамның, ұйымның құпия жағдайда сақтағысы келген дүниелеріне тереңдеп еніп, сол арқылы қоғамдық мүддені көтерген, өзекті мәселені таңдаған журналист мақаласын, бағдарламасын журналистік зерттеу деп тануға болады. Журналистік зерттеу Кім? Не? Қашан? Қайда? Қалай? Неге? деген сұрақтарға жан-жақты әрі толықтай жауап бере отырып, оқиғаның түп негізіне тереңдеп енеді. Мысалы, Үкімет шаруашылық нысандардың кірісіне салынатын салықтар туралы заңға өзгертулер туралы енгізуді ұсынып, парламент арқылы бекіттіріп алды делік. Заңға неге өзгерту енгізу қажет болды, оған кімнің мүддесі үшін барып отыр, артында кімдер тұр? Міне, осы сұрақтарды қазбалай отырып, түпкілікті себебін тауып, анықтауға журналистік зерттеу бағытталады.

Іздестіруші журналист заңдағы өзгерістер азғана топтар немесе бірлі-екілі компания үшін қолайлы да пайдалы құқықтық ахуал қалыптастыруы ықтимал деген күдікті ойын болжам ретінде алға қояды да, сонысын дәлелдеуді мақсат етеді.

Жалпы журналистік зерттеу белгілі бір мәселенің шешімін тауып, оның қоғамдағы өзектілігін саралауды, кездескен кедергі мен адами факторлардың әрекеттерін анықтауды көздейді. Мәселен, жаңа оқу жылында орта мектеп оқушыларына қажетті жаңа кітаптар баспадан шықпай оқушылар кітапсыз білім алуға тура келді. Осындай маңызды мәселені кейінге қалдыруда не себеп? Астарында қандай да бір кедергі немесе саяси мүдде бар ма? Олай болса, ұлт мүддесіне, оқушылардың болашағы үшін қауіп төніп тұрғандарды анықтауға, сондай-ақ олардың өтірігін әшкерелеуге журналистік зерттеу жүргізуге болады.

Қазақстандық БАҚ-тарда журналистік зерттеулерді жүргізуде цифрлы технология өнімді зерттеулер жүргізуге септігін тигізе алатын құралдарға жол ашты. Оның ішінде оқырмандармен қарым-қатынас жасаудың жаңа тәсілдері тиімділігін танытып отыр. Цифрлау – журналистік зерттеулер үшін материал іздестіруді жеңілдетті. Бірақ даулы және қарама-қайшы тақырыптар бойынша ақпараттар тауып алу жеткілікті дәрежеде қиынға соғады. Көп жағдайда журналистер деректерді интернетте орналастырылған деректер қорынан ала алады, бірақ ол сапалы зерттеу жүргізу үшін тиімді болмайтын тұстары да ескеріледі.

Ал, бүгінде ғаламторда журналистік зерттеуге кедергілер жоқ. Зерттеуші журналистер интернет-басылымға маманданбағанымен, олар web-кеңістікте табысты жұмыс жасауға мүмкіндіктер жасалынғандығымен ерекшеленеді.

Қорытынды

Сонымен отандық журналистикада бүгінгі журналистік зерттеулер жүргізуде нені ескеру қажет? қай тұстары әлсіз көрінеді? деген мәселелер бойынша сөз еткенде жанрдың солғын тартуы, осы жанрға мамандандырылған және тұрақты түрде журналистік зерттеулерді жариялап отыратын ресурстардың жоқтығын алға тартады.

Қазақстанда кез келген сыни материал тәуекелділікті қажет етеді. Журналистік зерттеулердің дамуы турасында журналист Айжан Түгелбаева: «Менің журналистік зерттеулердің жай-күйіне беретін бағам – жанр нашар дамып жатыр. Бұл әбден мүмкін, себебі журналистер бұл жанрда жұмыс істеуден қорқады: зерттеуді талап етпейтін әлдебір жаңалықтар материалдарын жазу анағұрлым оңай» - дейді (Цифрлық медиалар картасы, 2013:68) [17, 54 б.].

Шетелдік ғалымдардың пайымдауынша, журналистік зерттеу жұмысын дайындау үшін журналистік зерттеу материалдарының тақырыптары оқырман, көрермен немесе тыңдармандардың қажеттіліктеріне сай болу қажет екендігі айтылады. Сонымен қатар қоғамдық маңызға ие, тұтынушының психологиялық қабілетіне ықпал ететіндей қасиетінің болуы шарт деп көрсетеді.

Қорыта айтқанда, журналистік зерттеу бүгінгі БАҚ-та ойып тұрып орын алар жанр болып есептеледі. Журналистік зерттеудің арқасында көптеген басқа саланың тісі бата бермейтін дүниелер де анықталуда. Журналистік зерттеу журналистиканың нақты миссиясын орындайтын, әрі оны «төртінші билік» атауына лайық ететін сала.

БАҚ-тағы журналистік зерттеулер турасында айтқанда қазақтілді басылымдардағы аталмыш саланың орны турасында да жиі сын пікірлер айтылып жүр. Дегенмен, басылымдардағы зерттеулерді оқи отырып, жылдан жылға жанрдың өзектілігі артып келе жатқанын байқауға болады. Әрбір газеттің өзіндік стилистикасы бұл жанрды да айналып өтпеген, әдеби немесе тарихи басылымдардан тарихи, әдебиет немесе өнер тақырыптарындағы зерттеулерді, әлеуметтік газеттерде қоғамдық, әлеуметтік, саяси тақырыптарды кездестіруге болады.

Ұсынылып отырған зерттеу мақаламыз арқылы ең қажетті де күрделі жанрдың дамуына талдау жасауға тырыстық. Жоғары деңгейде жүргізілген кез-келген журналистік зерттеудің нәтижесі қатаң түрде соңғы мақсатқа бағынуға тырысады және бірнеше тізбектелген дәлелдер жүйесінен тұрады. Журналистиканың басқа жанрларындай емес аталмыш жанр эмоцияға берілмейді.

Біздің қоғамға журналистерге, олардың қызметіне деген сенімділікті қалыптастыру қажет. Мемлекет тарапынан зерттеу жұмыстарын жүргізуге қолдау мен демеу керектігін айта кеткен жөн. Журналистика – қоғам дамуының айнасы.

Автордың қосқан үлесі

Мақаланың толық тұжырымдамасына, жұмыс нәтижелеріне автор жауапты. Мақаланы дайындауда соңғы жылдардағы ғылыми әдебиеттер басшылыққа алынып, негізгі ойлары сілтемелер арқылы берілді. Автор мақаланың барлық бөліктерінде деректерді пайдалануда нақтылыққа мән берді.

Әдебиеттер тізімі

1. Журналистік зерттеулер. «Kazakstan» телеарнасы бағдарламалары. [Электрондық нұсқа]. URL: https://qazaqstan.tv/projects/zhurnalistik_zertteu (қаралған күні: 11.08.2019).
2. Hermida A. «Nothing but the Truth: Redrafting the Journalistic Boundary of Verification» In *Boundaries of Journalism: Professionalism, Practices and Participation*, edited by M. Carlson and S. C. Lewis, 37–50. Routledge, New York, NY.: (2015).
3. Brandtzaeg, P. B., M. Lüders, J. Spangenberg, L. Rath-Wiggins, and A. Folstad (2016). «Emerging Journalistic Verification Practices Concerning Social Media» // *Journalism Practice* 10 (3): 323–342.
4. Шындалиева М. Журналистика жанрларының пішіндері мен функциясы. – Астана: ЕҰУ АББ, 2012. – 248 б.
5. Journalists must be protected in police investigations. Here’s our five point plan for reform [Electronic resource]. URL: <https://theconversation.com/journalists-must-be-protected-in-police-investigations-heres-our-five-point-plan-for-reform-193102> (Accessed: 28.10.2022).
6. How to fund investigative journalism [Electronic resource]. URL: <https://akademie.dw.com/en/how-to-fund-investigative-journalism/a-55039200> (Accessed: 24.09.2020).
7. Ұлттық журналистиканың төл аталымдары [Электрондық нұсқа]. URL: <https://termincom.kz/articles/?id=112> (қаралған күні: 11.08.2019).
8. Қамзин К. Талдамалы журналистика. – Алматы: Қазақ университеті, 2012. – 312 б.
9. Тұрсын Қ. Қазақ тележурналистикасы: қалыптасу, даму проблемалары. – Алматы: «Білім», 2006. – 170 б.
10. After the Scoop – how investigative journalism affects media. [Electronic resource] URL: <https://akademie.dw.com/en/after-the-scoop-how-investigative-journalism-affects-media/a-50414799> (Accessed: 23.09.2019).
11. Уллмен Дж. Журналистские расследования: современные методы и техника. Москва: Наука, 1998. – 212 с.
12. Абанг М., Бьенвеню Э., Биллинг Л., Шатель Ф. После сенсации. Влияние журналистских расследований на СМИ. Тематические исследования и примеры со всего мира. – Бонн: Deutsche Welle, 2019. – 69 с.
13. Ten Quick Tips for Investigative Reporting [Electronic resource]. URL: <https://en.arij.net/materials/ten-quick-tips-for-investigative-reporting/> (Accessed: 27.09.2022).
14. Global Investigative Journalism Conference 19-22 September 2023, Gothenburg, Sweden Конференция. [Electronic resource]. URL: <https://gijc2023.org/> (Accessed: 19.09.2023).

15. Matthias Degen, Max Olgemöller, Christian Zabel (2024) Quality Journalism in Social Media – What We Know and Where We Need to Dig Deeper, *Journalism Studies* [Electronic resource]. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1461670X.2024.2314204> (Accessed: 02.03.2023).

16. Nelson, J. L., Edgerly, S. (2022). The (Ir)Relevance of Audience Studies in Journalism Education. *Journalism & Mass Communication Educator*, 77(2), 177-189. [Electronic resource]. URL: <https://doi.org/10.1177/10776958211044885> (Accessed: 07.09.2021).

17. Эмрик Ф., Плахина Е., Цыренжапова Д. Цифрлық медиалар картасы: Қазақстан. Қазақ тіліне аударған Омарова С.С. – Лондон: Ашық қоғам қоры, 2013. – 127 б.

18. Ekström M., Lewis S. S., Westlund O. (2020). Digital journalism epistemology and disinformation research. *New Media Society*, 22(2), 205-212. [Electronic resource]. URL: <https://doi.org/10.1177/1461444819856914> (Accessed: 20.01.2020).

19. Tandok E. S. (2015). Why Web Analytics Should Be Pressed: Factors Influencing the Ways Journalists Use Audience Metrics. *Journalism Research*, 16, 782+799. [Electronic resource]. URL: <https://doi.org/10.1080/1461670X.2014.946309> (Accessed: 14.08.2014).

References

1. Zhurnalistik zertteuler. «Kazakstan» telearnasy bagdarlamalary [Journalistic research. Programs of the TV channel «Qazaqstan»] [Electronic resource]. Available at: URL: https://qazaqstan.tv/projects/zhurnalistik_zertteu. URL: https://qazaqstan.tv/projects/zhurnalistik_zertteu (қаралған күні: 11.08.2019).

2. Hermida A. «Nothing but the Truth: Redrafting the Journalistic Boundary of Verification» In *Boundaries of Journalism: Professionalism, Practices and Participation*, edited by M. Carlson and S. C. Lewis, 37–50 (Routledge, New York, NY, 2015).

3. Brandtzaeg, P. B., M. Lüders, J. Spangenberg, L. Rath-Wiggins, and A. Følstad. «Emerging Journalistic Verification Practices Concerning Social Media», *Journalism Practice* 10 (3): 323–342 (2016).

4. Shyndaliev M. Zhurnalistika zhanrlarynyn pishinderi men funkciyası [Forms and function of the genres of journalism] (EYU ABB, Astana, 2012, 248 p.).

5. Journalists must be protected in police investigations. Here's our five point plan for reform. [Electronic resource]. Available at: <https://theconversation.com/journalists-must-be-protected-in-police-investigations-heres-our-five-point-plan-for-reform-193102> (Accessed: 28.10.2022).

6. How to fund investigative journalism [Electronic resource]. Available at: <https://akademie.dw.com/en/how-to-fund-investigative-journalism/a-55039200> (Accessed: 24.09.2020).

7. Ylttyk zhurnalistikanyñ tol atalymdary [National journalism titles] [Electronic resource]. Available at: <https://termincom.kz/articles/?id=112> (Accessed: 11.08.2019).

8. Kamzin K. Taldamaly zhurnalistika [Analytical journalism] (Kazak universiteti, Almaty, 2012, 312 p.).

9. Tyrsyn K. Kazak telezhurnalistikasy: kalyptasu, damu problemalary [Kazakh TV journalism: problems of formation, development] (Bilim, Almaty, 2006, 170 p.).

10. After the Scoop – how investigative journalism affects media [Electronic resource]. Available at: <https://akademie.dw.com/en/after-the-scoop-how-investigative-journalism-affects-media/a-50414799> (Accessed: 23.09.2019).

11. Ullmen Dzh. Zhurnalistskie rassledovaniya: sovremennyye metody i tehnika [Investigative journalism: modern methods and techniques] (Nauka, Moscow, 1998, – 212 p.).
12. Abang M., B'envenyu E., Billing L., SHatel' F. Posle sensacii. Vliyanie zhurnalistskih rassledovaniy na SMI. Tematicheskie issledovaniya i primery so vsego mira. [After the sensation. The impact of investigative journalism on the media. Case studies and examples from around the world] (Deutsche Welle, Bonn, 2019, 69 p.).
13. Ten Quick Tips for Investigative Reporting [Electronic resource]. Available at: <https://en.arij.net/materials/ten-quick-tips-for-investigative-reporting/> (Accessed: 27.09.2022).
14. Global Investigative Journalism Conference 19-22 September 2023, Gothenburg, Sweden Конференция. [Electronic resource]. Available at: <https://gijc2023.org/> (Accessed: 19.09.2023).
15. Matthias Degen, Max Olgemoller, Christian Zabel. Quality Journalism in Social Media – What We Know and Where We Need to Dig Deeper, Journalism Studies, 2024 [Electronic resource]. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1461670X.2024.2314204> (Accessed: 02.03.2023).
16. Nelson, J. L., Edgerly, S. The (Ir)Relevance of Audience Studies in Journalism Education. Journalism & Mass Communication Educator, 77(2), 177-189 (2022). [Electronic resource]. Available at: <https://doi.org/10.1177/10776958211044885> (Accessed: 07.09.2021).
17. Emrik F., Plahina E., Cyrenzhapova D. Cifryk medialar kartasy: Kazakstan [Digital media map: Kazakhstan]. Translated from Kazakh by S.S. Omarova. Ashyk kogam kory, London, 2013, 127 p.).
18. Ekstrom M., Lewis S. S., Westlund O. Digital journalism epistemology and disinformation research. New Media Society, 22(2), 205-212 (2020). [Electronic resource]. Available at: URL:<https://doi.org/10.1177/1461444819856914> (Accessed: 20.01.2020).
19. Tandok E. S. Why Web Analytics Should Be Pressed: Factors Influencing the Ways Journalists Use Audience Metrics. Journalism Research, 16, 782+799, 2015. [Electronic resource]. Available at: <https://doi.org/10.1080/1461670X.2014.946309> (Accessed: 14.08.2014).

B.Zh. Karimova

Ilyas Zhansugurov Zhetysu University, Taldykorgan, Kazakhstan

The process of journalistic research development

Abstract. Today it is known that the genre of journalistic research is necessary in socio-political life and plays an important role in the development of domestic journalism.

Speaking about journalistic research, it is necessary to consider the situation with freedom of speech in our country from a theoretical and practical point of view, analyzing it in comparison with the general global trend. Lack of journalists specializing in this field, lack of law protecting the rights of journalists.

The purpose of the research article is to determine the level and intensity of development of modern domestic journalistic research.

Since the genre of journalistic research is very important in the development of an open society and democracy, we set the task to describe the appearance of today's journalistic research.

When writing the article, several research papers were highlighted, its history and development features were analyzed, as well as methods of journalistic research abroad.

Serving the public, fighting for truth and justice are the main factors of investigative journalism. It is important for the media that journalistic research evokes in them the image of defenders of the values of society, the trust of readers and viewers.

Keywords: journalistic research, media, genre, digital development, methods, information, fact.

Б.Ж. Каримова

Жетысуский университет имени И.Жансугурова, Талдықорған, Қазақстан

Тенденции развития журналистского расследования

Аннотация. Сегодня известно, что жанр журналистского исследования необходим в общественно-политической жизни и играет важную роль в развитии отечественной журналистики.

Говоря о журналистских исследованиях, необходимо рассматривать ситуацию со свободой слова в нашей стране с теоретической и практической точки зрения, анализируя ее в сравнении с общей мировой тенденцией. Однако сегодня часто говорят и пишут о том, что в отечественной журналистике много слабых мест в области журналистских исследований. Во-первых, нехватка журналистов, специализирующихся в этой области, а также отсутствие закона, защищающего права журналистов-расследователей и т. д.

Цель предлагаемой исследовательской статьи – определить уровень современных отечественных журналистских исследований, интенсивность развития, эффективность современных цифровых технологий в проведении журналистских исследований.

Поскольку жанр журналистское исследования очень важен в развитии открытого общества и демократии, мы поставили задачу описать внешний вид сегодняшнего журналистского исследования.

С теоретической точки зрения исследования в области журналистики дают критический взгляд, ничем не отличающийся от других журналистских работ. Однако известно, что у этого жанра есть своя ответственность.

При написании статьи было выделено несколько исследовательских работ, проанализированы ее история и особенности развития, а также методы журналистского исследования за рубежом.

Служение обществу, борьба за правду и справедливость – главные факторы журналистических расследований. Для СМИ важно, чтобы журналистические исследования вызвали в них образ защитников ценностей общества, доверие читателей и зрителей.

Ключевые слова: журналистское исследование, СМИ, жанр, цифровое развитие, методы, информация, факт.

Автор туралы мәлімет:

Каримова Б.Ж. – Ph.D., I.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, журналистика және ақпарат білім беру бағдарламасының оқытушы-дәріскері, Талдықорған, Қазақстан.

Karimova B. Zh. – Ph.D., Ilyas Zhansugurov Zhetysu University, Teacher-lecturer of the journalism and information education program, Taldykorgan, Kazakhstan.

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY NC) license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).